

Nogle Bidrag til de lærde Worm'ers Slægtshistorie. Af C. Klitgaard.

I det 15. og delvis ogsaa i det 16. Aarhundrede synes Tolderembedet paa Skagen at være tillagt større Betydning end Tolderembederne i de fleste andre af vore Købstæder, naturligvis Embeder som København, Helsingør, Kolding, Ribe og Aalborg undtagne, og Grunden hertil var vel dels den, at der ved Skagen fandt store Fiskerier Sted og følgelig svaredes en betydelig Fiske-told, men vel særlig den, at der her forefaldt saa mange Strandinger, som krævede Toldopsyn.

Vi hører bl. a., at Villads Tolder 1507 havde de vendsysselske Herreder i Forlæning sammen med en Hr. Jep Aaboe¹⁾, vi træffer 1582 en Mand som Gregers Bang som Tolder her²⁾, og 1597 var Tolderembedet betroet til en Adelsmand Laurids Friis (af Vadskærngaardslægten). Det er da i god Samklang hermed, at vi 1624 finder den tidligere Aarhusborgmester Willum Worm residerende paa Skagen som kgl. Majestæts Tolder³⁾, i hvilket Embede han dog først fik kgl. Bestalling 29 Juli 1625 efter den foregaaende Dag at have faaet Bestalling som Tilsynsmand ved Skagens Fyr⁴⁾. Han skulde her nyde 25 Daler i aarlig Løn og dertil 6 Tdr Rug, 12 Tdr Byg, ½ Td Smør, 8 Sider Flæsk, 2 Øksne, 6 levende Lam, 3 Tdr Humle og 2 Tønder Baysalt, hvilken Indtægt hans Formand ogsaa havde nydt, og ligeledes skulde han nyde Brugen af den kongelige Toldergaard med dens Tilliggende, deriblandt Engene til den af Sandflugt ødelagte Gaard Rønholt i Skagens Sogn. Da der vel ikke for Tolderen var Adgang til synderligt andet Erhverv, og da Skagen jo i hin Tid laa endnu mere afsides end i vore Dage, skulde man synes, at det var et mærkeligt Sted for en Aarhus-Stormand at søge hen; men Forholdet har vel nok været, at Willum Worm var blevet for gammel til at drive Storhandel og at hans økonomiske Forhold tillige var mindre gode, saa han ikke kunde eksistere af sine Midler, men maatte søge dette Tolderembede som Retrætepost. Yderligere kan Familieforholdene have gjort det ønskeligt for ham at flytte fra Aarhus.

Familien Worm stammede fra Nederlandene, (jvf. Bricka: Dansk Biogr. Leksikon XIX. 186) og under Religionsfølgelserne

¹⁾ Danske Magasin 4. II. 156.

²⁾ Kancelliets Brb. Navnereg. jvf. 1590 og 1592.

³⁾ Indk. Breve til Danske Kancelli, jvf. Jydske Saml. 3. II. 362.

⁴⁾ Jydske Reg. 1625, fol. 60.

der ved Midten af det 16. Aarhundrede flygtede en Del Medlemmer af Familien her til Landet og slog sig ned i Aarhus, ligesom andre nederlandske Familier samtidigt tog Ophold i Aalborg, Kolding m. fl. Byer.

Det vides ikke, hvem der var Familiens Overhoved, men saavel i Hertels Beskrivelse af Aarhus Domkirke (II. 151) som i Pontoppidans *Marmora Danica* (II. 113) findes nogle Gengivelser af biografiske Data, Wormerne vedrørende, der ikke bør overses, selv om de ikke er paalidelige. Sagen er nemlig, at de Wormske Mindesmærker i Domkirken allerede tidligt synes at have været utydelige, og selv en Afskrift af dem fra 1666 viser vitterlige Fejl, enten de saa hidrører fra Mindesmærkerne selv eller fra Afskriveren.

Da inidlertid denne Afskrift¹⁾, der er foretaget af Magister Johannes Wolfgangsen Rhumann, som 1653—1676 var Præst ved Domkirken, er den ældste, der kendes, bør den vist foretrakkes for de senere, for saa vidt den da ikke indeholder paaviselige Fejl.

Efter at have omtalt 2 Wormske Epitafier i Kirken fortsætter Rhumann: »Nok findes en gammel Tavle der hos cum hac Insc. Anno 1569²⁾, d. 3. Juli starf Steen Worm.

- 1592, d. 16. Maj starf Anna Worms sein Hausfrau.
- 1607, d. 24. April starf Mette Worms die Tochter.
- 1504³⁾, d. 14. Novbr. starf Merta, Dirich Worms in Pest.
- 1581, d. 1. Maj starf Hr. Jacob Worm, Past. Loci⁴⁾.
- 1601, d. 1. Okt. starf Johan Worms⁵⁾.
- 1566, d. 19. Novbr. starf Hendrik Worm.
- 1574, d. 30. Marts starf Hermand Worm.
- 1565⁶⁾, d. 25. Maj starf Willem Worm.
- 1622, d. 24. Septbr. starf Ewert Worm.

Som man vil se, var der i det 16. Aarhundrede en ret talrig Slægt eller Familie Worm i Aarhus, og dog er alle dens Medlemmer ikke nævnt ovenfor. Bemærkelsesværdigt er det formentlig, at Tavlens Navne ikke er anbragt i kronologisk Orden, og det

¹⁾ »Inscriptiones Aarhusiensis samlede i Aarhus Domkirke af J. W. Rhumann og nedskrevne med egen Haand«. Ms. 4° Nr. 99 i Aalborg Stiftsbibl.

²⁾ *Marmora Danica* II. 113, har 1654.

³⁾ *Marmora Danica*, har 1584. 1504 er i hvert Fald urigtigt, og 1584 rasede Pest (Blodsot) i Aarhus. Hübertz Aktst. II 275.

⁴⁾ Nævnes ikke hos Wiberg, har formentlig været pers. Kapellan hos en af Kompastorerne ved Domkirken.

⁵⁾ Maaske identisk med den Hans Worm, tjenendes Johan Worm udi Aarhus, der Guds Legems Dag 1593 blev Medlem af Guds Legems Lav i Aalborg. Han er antagelig død i Pesten 1601. Genitiven er antagelig en Fejlskrift, da det ikke kan være Johan Worms Hustru.

⁶⁾ *Marm. Danica* II. 113 har fejlagtig 1665.

maa derfor formodes, at Tavlen er anskaffet ved den Tid, da den sidst anførte Person — Ewert Worm — døde.

Forsaavidt her er Tale om en enkelt Familie, forekommer det mig sandsynligt, at dens Slægtsoverhoved har været Steen Worm, død 1569, gift med Anna . . . ., død 1592, og en Del af de formodede Børn er da nok døde unge, da der ikke høres nærmere om dem i de bevarede Arkivalier fra hin Tid, medens flere af de andre spillede en ret fremtrædende Rolle indenfor Aarhus Handelsstand i Slutningen af det 16. og Begyndelsen af det 17. Aarhundrede.

Steen Worms og Hustrus formodede Børn bliver:

1. Didrik Worm, død . . . ., gift Merta, der døde 1584.
Søn maaske Hans Worm, død 1601¹⁾.
2. Willum Worm, død 1565.
3. Hennik Worm, død 1566.
4. Herman Worm, død 1574.
5. Jacob Worm, død som Præst i Aarhus 1581.
6. Antonius (Tønnes) Worm, død 1594, se nedenfor.
7. Johan Worm, død 1601, se nedenfor.
8. Mette Worm, død 1607.
9. Ewert Worm, død 1622, se nedenfor.

Af disse nævnes Antonius (Tønnes) og Johan ikke paa Mindetavlen, men de kendes andet Steds fra som Storkøbmænd i Aarhus, og over Johan er der da ogsaa særskilt Epitafium i Domkirken.

Familien Worm synes at have drevet en ret betydelig Handel paa Ind- og Udlandet, og efter hin Tids Skik handlede den ikke alene med det, vi nu forstaar ved Købmandsvarer, men ogsaa i udstrakt Grad med Øksne, og denne Studehandel synes til forskellige Tider at have bragt den i store økonomiske Vanskeligheder.

Det forekommer mig ogsaa sandsynligt, at Wormerne har været interesseret i et vistnok hollandsk Saltoplæg, som i sidste Halvdel af det 16. Aarhundrede fandtes i Ebeltoft, hvor det formentlig var anlagt af Hensyn til det store Sildefiskeri, som foregik under Kysten. Det er vel heller ikke utænkeligt, at Hollænderne kan have haft Salteri her, og det var antagelig ogsaa af Hensyn til Salteri og Salthandel, at nogle Hollændere 1587 fæstede Øen Egholm i Limfjorden af Kronen²⁾.

Om det hollandske Anlæg ved Ebeltoft har vi, saa vidt Meddeleren ved, kun nogle kortfattede indirekte Meddelelser, idet nemlig Cornelius Duberin »paa Salthen« ved Ebeltoft, blev Medlem af Guds Legems Lavs tyske Afdeling i Aalborg, Valborgdag 1571,

¹⁾ Se ovenfor.

²⁾ Jydske Tegn III. 181.

og 12. Juni s. A. blev Niels Laurssen, »tjenendes Johan de Wale udi Salthuset ved Ebeltoft« Gildebroder. (Jeg benytter Lejligheden til at henlede Personalhistorikeres Opmærksomhed paa, at nævnte Guds Legems Lavs (danske) Medlemsliste for Aarene 1537—1624 er offentliggjort i Aalborg Amts Aarbøger I—III Bind og af mig forsynet med en Del Noter).

Om ovennævnte Ewert Worm vides ikke meget; han var 1588 Borger i Aarhus og boede paa Storetorv¹⁾, og 1590 var han en Tur i Amsterdam²⁾; 1593 nævnes han blandt afdøde Tolder i Kolding Jens Poulsens Debitorer med 6 Rdl.³⁾, og 21 Septbr 1594 eftergav Kongen ham 50 Daler af den Told, han var blevet Kongen skyldig i Kolding⁴⁾. Han angives som ovenfor nævnt død 24. Septbr 1622.

Tønnes Worm og hans Virksomhed kendes der derimod noget mere til, idet hans Pengevanskeligheder har sat sig tydelige Spor.

Borgmestre og Raad i Aarhus fik 13 Aug. 1590 Ordre om at tilholde Tønnes Worm, Borger i Aarhus, at betale Hans Meinsen, Borger i Hamburg, ca. 1219 Carolusgylden, som han skyldte ham efter Haandskrift og Veksel⁵⁾.

1 Februar 1591 fik Magistraten og Byfogden i Kjøbenhavn Ordre til at hjælpe Tønnes Worm til Rette med at faa nogle Regnskabsbøger tilbage, som ham uvitterligt var bortførte og bortkomne⁶⁾, og 4 Juni 1591 udgik Missive til Magistraten i Aarhus angaaende følgende: Der sendes den 4 Regnskabsbøger tilhørende Tønnes Worm, hvilke Bøger skulde være sat i Pant af Worm for en betydelig Sum Penge, som han skyldte 2 Amsterdammere for nogle Fade Vin. Amsterdammerne havde betroet Bøgerne til en Borgerske i Kjøbenhavn i hendes Mands Fraværelse, for at hun skulde opbevare dem til Amsterdammernes Ankomst, men Worm beraabte sig paa, at Bøgerne var komne ud af hans Hus mod hans Vilje og at han ikke kunde betale sine Kreditorer, før han fik dem igen. For én Gang for alle at komme ud af sin Gæld til Kronen, som han skylder en stor Sum Penge, og til forskellige Udlændinge, har han begæret at faa Bøgerne udleveret mod at stille Borgen for, at han med det første vil betale alt, hvad han skylder bort. Han har forfulgt Sagen paa Københavns Raadhus og har faaet Dom for, at han skal have Bøgerne tilbage, og Borgmestre og

1) Glemmt at notere Kilden.

2) Kancelliets Brb. 16/6 1591.

3) a. St., 4/5 1593.

4) a. St. 20/9 1594.

5) Kancelliets Brb.

6) a. St.

Raad i Aarhus skal derfor overlevere dem til ham, efter forinden at have taget nøjagtig Borgen af ham for, at han med det første vil betale sin Gæld. Kan han ikke stille saadan Borgen, skal Magistraten foreløbig tage Bøgerne i Forvaring. Hvis der i Worms Bo findes Huse, Gaarde, Boder, Haver eller anden fast Ejendom, som ikke tidligere er givet i Betaling, skal der sørges for, at det ikke bortkommer¹⁾.

Det var paa hin Tid trukket stærkt sammen over Tønnes Worms Hoved; han skyldte nemlig ogsaa Tolderen i Kolding, Jens Poulsen, en Del Penge, idet det var almindeligt, at Tolderen ydede større Handelsmænd Kredit paa Studetolden eller Øksnetolden; men Tolderen var selv kommet i for stor Restance til Kronen, og 3 Marts 1591 var der udgaaet kgl Ordre til ham om, at da han var blevet Kongen ca. 7800 Daler skyldig, skulde han snarest betale Beløbet, da Kongen i modsat Fald vilde beskikke en anden Tolder og indkræve Gælden hos Jens Poulsen ved andre Midler. Han skulde endvidere straks rejse Tiltale mod Magistraten i Aarhus og forfølge den til Byting og Landsting, fordi den havde tilstedt Udtagelse af Tønnes Worms Gods, skønt det tidligere paa Kongens Vegne var beslaglagt for de Penge, Worm skyldte Kongen²⁾.

Videre udgik 16 Juni 1591 Missive til Borgmestre og Raad i Aarhus, at »denne Brevviser«, Vilhelm van Dantz, Borger i Amsterdam, havde berettet for Kongen, at han 1590 i Amsterdam, efter Begæring af Ewert Worm og Dieterich Stratmand³⁾, Johan Worms Tjener, havde forstrakt deres Medborger Antonius Worm med et stort Antal Stykker og Amer Vin, som de nævnte Personer erklærede, at Antonius Worm, der var formuende, vel skulde betale. Summen beløb sig til godt 2560 Gylden og skulde betales til Paaske 1591 i Amsterdam eller Hamburg, men faa Dage efter, at Vinen var leveret af v. Dantz, kom der Rygter om, at Worm var forgældet og var rønt paa Grund af sin store Gæld, saa han intet havde at betale med. van Dantz sendte saa hurtigt en Mand til Ewert Worm og andre af Antonius Worms Venner og bad dem om at sørges for, at Vinen ikke blev ham fravendt, men tilbageleveret til van Dantz' Tjener, og kort Tid efter begav han sig selv paa Rejse for at søge efter Worm og faa sin Betaling, men han havde ikke truffet Worm og havde derfor været nødt til selv at begive sig til Aarhus. Da han kom der og ligesom sin Fuldmægtig nogle Gange forlangte at faa Vinen tilbage, da den var uforrykket til Stede, havde Ewert Worm erklæret, at han var gaaet i Borgen

¹⁾ Kancelliets Brb.

²⁾ a. St.

³⁾ En Henrich Stratmandh blev 1571 Gildebroder i Aalborg samtidig med ovennævnte Cornelius Duberin.

for Antonius Worm for 500 Daler, som han havde maattet betale, og for at holde sig selv skadesløs havde han ladet 5 Stykker rinsk Vin og 1 Fad spansk Vin bringe ind i sin Kælder. Da van Dantz saa ikke kunde faa anden Betaling, eftersom Hus og Gaard var pantsatte til en Adelsmand, begærede han 4 af Antonius Worms Regnskabsbøger til Underpant, indtil han kunde faa sin Betaling, og de leveredes ham forseglede af Antonius Worms Hustru og nogle af deres Venner. Bøgerne deponerede han hos en Borger i København, men de blev ham senere fradømt af Raadhusretten der, hvorved han mente, at der var sket ham stor Uret.

Endvidere havde van Dantz berettet, at han for omtrent et Aar siden havde sluttet Handel med 2 Borgere i Aarhus, J o h a n og W i l l u m W o r m om, at de i Fællesskab skulde købe 100 Skibslaster godt Malt, der skulde betales med Salt, som van Dantz skulde føre til Aarhus med hollandske Skibe, der til Returlast skulde tage Maltet. Kort Tid efter sendte han et Skib til Aarhus med Salt, som Johan Worm solgte for 383 Dlr., men da Skipperen forlangte Maltet, havde Johan Worm i hans Fraværelse solgt al det Malt, de havde købt, til en Skipper fra Emden og dermed søgt sin egen Fordel, hvorimod han gav van Dantz Skipper en Sum Penge til selv at købe sig Ladning for. van Dantz Fuldmægtig havde faaet 137 Rdl. af Johan Worm, men Vilh. v. Dantz anslog sit Tab paa Saltet og det indkøbte Malt til mere end 360 Daler. »Da saadanne Praktikker og Underfundighed er mod al kristelig og oprigtig Handel«, befales det Magistraten i Aarhus med det allerførste at stævne Parterne for sig i Retten og enten forlige dem eller dømme dem imellem, saaledes som den vil forsvare for Gud og være bekendt.

Yderligere skulde de uden Opsættelse, naar Antonius Worm først havde betalt sin Gæld til Kronen, hjælpe van Dantz til sin Betaling for Vinen eller faa nøjagtig Borgen for Betaling til visse Terminer, saa Kongen kunde blive forskaanet for saadanne slemme Sager¹⁾. van Dantz var forøvrigt kommet i en lignende Klemme med en Vinleverance til Brund Rentzig i Odense²⁾.

Der var dog ikke megen Udsigt for Hollænderen til at faa sine Penge hos Tønnes Worm, thi end ikke Kronen kunde faa sine. Det fremgaar af Missive til Knud Brahe, Lænsmand paa Aarhusgaard, dateret 29 Juni 1591. For nogen Tid siden (3: 4 Juni 1691) var der udgaaet Ordre til Lænsmanden om i Forening med Borgmestre, Raad og Byfoged i Aarhus at overlevere Tønnes Worm hans Regnskabsbøger mod nøjagtig Borgen for, at Worm skulde

¹⁾ Kancelli Brb.

²⁾ a. St. 18/₄ 1591.

betale Kronen, hvad han var den skyldig. Men da Tønnes Worm ikke kunde stille saadan Borgen, men alligevel begærede at maatte faa Udskrifter af Bøgerne over noget af sit Tilgodehavende, befales det Lænsmanden at undersøge Bøgerne og indkræve det hos sikre Folk staaende Tilgodehavende, saa vidt Kronens Fordring strakte sig. Hvad der blev tilovers — om der blev noget — kunde Worm saa indkræve til sig selv, men han skulde deraf betale sine Kreditorer, for at der ikke skulde komme yderligere Klager.

Knud Brahe skulde endvidere med det allerførste erklære sig over for Regeringsraadet, om hvad der var gjort ved dem, som han havde faaet Ordre til at tiltale for det, som de havde taget af Tønnes Worms Bo, førend Worm havde betalt sin Gæld til Kronen, uagtet der paa Kronens Vegne var gjort Arrest i Worms Gods¹⁾.

Tønnes Worm rejste nu selv over til Kongen og fremstillede for denne den store Skade, han til forskellige Tider havde lidt paa sine Øksne og i andre Maader, og ansøgte om Skaansel med Hensyn til det, han skyldte Kronen og tilbød ærligt at ville betale alt, hvad Kongen ikke vilde eftergive ham, saafremt han maatte faa nogen Henstand. Ved Missive af 15 Juli 1591 meddeltes dette til Knud Brahe, og i Betragtning af den store Skade, Worm havde lidt, og paa nogle Rigsraadets Forbøn, eftergav Kongen 400 Daler af den Sum, Worm skyldte i Øksentold og gav ham Henstand med Resten, der skulde betales i to Terminer, henholdsvis Paaske 1592 og Paaske 1593. Til Sikkerhed skulde han give Knud Brahe stærk »Forvaring« paa Liv og Gods, og naar denne Forvaring var givet, maatte Lænsmanden udlevere Regnskabsbøgerne til ham²⁾.

1 Febr 1592 udgik aabent Brev om, at Tønnes Worm, der havde forpligtet sig til at ville betale sin Restance af Øksentold i 2 Terminer, havde klaget over, at han ikke kunde overholde Fristen, med mindre han kunde faa sit Tilgodehavende her i Riget indkrævet. Det befales derfor alle Øvrighedspersoner at være ham behjælpelig hermed.

17 Februar 1592 døde Tolderen Jens Poulsen i Kolding og skyldte da Kronen ca. 7550 Daler paa sit Regnskab. Til Dækning af Beløbet indsendte hans Enke Magdalene Arentsdatter bl. a. en Fordring paa Tønnes Worm paa 505 Rdl og en Fordring paa Erik Lange paa Tønnes Worms Vegne paa 96 Rdl³⁾; det ses ikke, hvorledes det gik med disse Beløb, men det var sikkert usolide Fordringer. Tønnes Worm maa være død i Aaret 1594, thi 9 Januar 1595 udgik atter Missive til Knud Brahe i Anledning af, at Lænsmanden paa Silkeborg, Frantz Rantzau, havde berettet

¹⁾ Kancelliets Brb; jvf. foran.

²⁾ Kancelliets Brb.

³⁾ a. St. 4 Maj 1593.

Kongen, at afdøde Tønnes Worm i Aarhus skyldte ham en stor Sum Penge for Øksne og andre Varer, som han havde købt af ham. Da Worms Regnskabsbøger var tilstillede Knud Brahe, for at han kunde indfordre Worms Tilgodehavende til Betaling af resterende Øksenhold til Kronen, skulde Knud Brahe lade Frantz Rantzau faa Bøgerne, naar Kronens Fordring var dækket, og hvis der da endnu var udestaaende Fordringer i Bøgerne¹).

Dette er alt, hvad jeg har fundet om Tønnes Worm; han var altsaa gift, men Hustruens Navn kendes ikke.

Om hans formodede Broder J o h a n W o r m vides der derimod en Del mere.

Blandt Epitafierne i Domkirkens store Gang nævner Rhumann nemlig et over Johan Worm og med følgende Inskription:

»Her hviler o. s. v. J o h a n W o r m, barnefødt i Arnheim i Gelderland, Raadmand i Aarhus, død 21 Oktober 1601, 72 Aar, med Hustru A n n a N i e l s d a t t e r, født i Yding, som før ham hensov . . . 29 Juni 1597, æt. 69, (Marm. Danica II 113 har 64. Aar), efter at de havde levet tilsammen udi 30 Aar. (Marm. Danica II 113 har 32 Aar), og avlet udi Ægteskab 3 Sønner og 2 Døtre.²)

J o h a n W o r m var altsaa født ca. 1529 og blev o. 1567 (eller 1565) gift med en dansk Kvinde A n n a N i e l s d a t t e r, der var født ca. 1528 (eller 1533). Af deres 5 Børn kender vi kun Sønnen Willum, men det er jo muligt, at nogle af de paa ovennævnte Tavle nævnte Worm'er kan have været hans Søskende.

Fra andre Kilder ved vi, at Johan Worm, Borger i Aarhus, 1571 klagede over, at han ved Paalæget af en Hjælp af de fremmede Kræmmere i København var blevet regnet med til disse og at hans Gods i den Anledning var blevet arresteret. Kongen befalede derfor 26 Juni 1571 Jakob Sørensen, Byfoged i København, at fritage Worm for Hjælpen, oplukke hans Krambod og lade ham beholde sit Gods, da Kongen har ophævet Arresten, fordi han bor i Aarhus og der skattes som andre Borgere³). Det synes herefter, som om Johan Worm har haft Krambod i København foruden sin Forretning i Aarhus.

1578 blev Bernt Duell af Lübeck og hans Broder Henrich Duell »tienendis Johan Worm aff Aars« optagne som Brødre i Aalborg Guds Legems Lavs tyske Afdeling, og som foran anført blev 1593 Hans Worm, tjenende Johan Worm i Aarhus, Medlem af samme Lav. Johan Worms Navn forekommer, som ligeledes foran anført, i Aktstykkerne vedrørende Tønnes Worm, og end-

¹) a. St. $\frac{9}{1}$ 1593.

²) I den gamle Borgmestergaard i Aarhus findes Billede af Johan Worm.

³) Kancelliets Brb.

videre ses han 21 Febr 1591 at have faaet kongelig Bevilling til for én Gangs Skyld at udføre 6 store Øksne af Riget til Skibs¹⁾. Han er antagelig død i Pesten 1601.

Over Sønnen Willum Worm fandtes i Følge Rhumann ligeledes et Epitafium med følgende Paaskrift:

»Herhos hviler erlig og velagt Mand Vilhelm (!) Worm, for-
dum Borgmester her udi Aarhus, hvilken Gud kaldede Anno
Dmi 1629, æt. 66, med sin kiære Hustru Inger Olufsdatter,
som Gud henkaldede 26 Aug 1629 (Aaret er urigtigt, se nedenfor), æt. 51, efter at de havde levet tilsammen
32 Aar, (Marm. Danica II 113 har 33 Aar, hvilket er rigtigt)
og avlet udi Ægteskab 5 Sønner og 3 Døtre«.

Willum Worm skulde i Følge denne Beretning være født 1563, og hvad enten nu 1565 eller 1567 er det rette Vielseaar for hans Forældre, synes han at være født før deres Giftermaal, hvad der vel heller ikke er udelukket, navnlig da Johan Worm og Hustru synes at have været af sat Alder, inden de blev gift, og da Johan Worm næppe har været gift før.

Hvad hans Hustru angaar, angives hun jo paa Epitafiet som død 1629, men dette Aarstal er faktisk urigtigt, thi Ægteparret blev viet 28 Aug 1586; og hun døde 1619. Hun var Datter af Borgmester i Horsens Ole Jørgensen og Hustru Kirstine Clemensdatter.

I den gamle Borgmestergaard i Aarhus findes Billeder af Willum Worm og Inger Olufsdatter.

Willum Worm nævnes ved Borgervæbningen 1588, var Kæmner 1597 og Raadmand 1608—26, men allerede i et Dokument af 14 Decbr 1615 nævnt som den ældste af 9 Raadmænd. 1622 og 1624 nævnes han som Fastelavnsborgmester (=: skiftende Borgmester efter Købstadordningen 1619²⁾). 9 Septbr 1600 fik han kgl Til-
ladelse til at udføre 150 Øksne³⁾, og 8 Novbr 1600 fik Lænsmanden paa Kronborg, Mogens Ulfeldt kgl Ordre til at sørge for, at Willum Worm fik Betaling i noget Gods og nogle Heste, som Erik Brahe havde staaende i Helsingør, thi Worm havde indberettet, at Hr. Erik Brahe i Sverige havde faaet Kramvarer af ham for 230 Daler, men ikke betalt ham⁴⁾.

9 Novbr 1606 udgik endvidere Missive til Hans Skram og andre Laurids Rostrups Arvinger om, at Willum Worm havde berettet, at Laurids Rostrups Arvinger skyldte ham en Sum Penge, som de fra Tid til anden havde forholdt ham under forskellige Udflugter, idet de blandt andet havde foregivet, at Laurids Ro-

¹⁾ Kancelliets Brb.

²⁾ Hoffmeyers Personalialia i Statsbibl. Aarhus.

³⁾ Kancelliets Brb.

⁴⁾ a. St.

strups efterladte Brevskaber og Kvittancer stod forseglede paa et vist Sted, hvorfor de var forhindrede i at tilstille ham Pengene, før de havde erfaret, hvad disse Brevskaber indeholdt. Da disse deres Udflugter havde bragt Worm i adskillig Ulejlighed og Bekostning, fik Arvingerne nu kgl. Befaling om at tilfredsstille Worm, saa det kunde komme til Endskab med deres Trætte og Kongen være fri for videre Overløb¹⁾.

Som nævnt foran blev Willum Worm 1624 Tolder paa Skagen, hvor han tillige havde Tilsyn med Fyret, og at det ikke var en Sinecure, men en Bestilling, der krævede, at Indehaveren af den boede paa Stedet, foreligger der Vidnesbyrd nok om. Willum Worm, hvis Formuesomstændigheder langt fra var gode i hans senere Aar, har her søgt sig et Levebrød, og en medvirkende Grund hertil kan det have været, at han paa sine gamle Dage havde giftet sig igen, nemlig med en **B o d i l L a u r i d s d a t t e r**, med hvem han synes at have haft et Barn, men hvis Familieforhold iøvrigt er ubekendte.

I Skagen oplevede han »Kejserkrigen« og forblev paa sin Post, ja fik endog sin Bestalling konfirmeret af den øverstbefalende i Vendsyssel, Hertug Frantz Albrecht af Sachsen-Lauenburg; han er antagelig ogsaa død heroppe i Sommeren 1629, og hans Lig er da blevet ført herfra til Aarhus.

Medens det jo i Købstæderne var almindelig Regel, at Byfogderne rejste Tiltale for Drab, Bordag, Vold, Lejermaal o. s. v. og oppebar Sagefaldet (Bøderne) saavel til Kongen som til Byen, var Forholdet i ældre Tid et andet paa Skagen, idet det nemlig her var Tolderen, der gav sig af med sligt, ligesom han ogsaa lønnede By- og Raadstueskriveren af Toldembedets Indtægter²⁾. I det Hele synes Skagens Toldere en Tid at have udøvet en vis Overøvrigheds-Myndighed (Lænsmandsmyndighed), og af det nedenfor citerede Aktstykke vil det ses, at Willum Worm i Henseende til Myndighed paaberaaber sig sit Bestallingsbrev, der dog intet indeholder herom (i Kancelliets Kopibøger), og endvidere siger, at Skagens Toldere har haft saadan Myndighed af Arildstid.

Hvorledes det hænger sammen hermed, lader sig vel næppe oplyse, men Willum Worms Bestalling her er en ligefrem Kopi af hans Formands — Søren Rasmussens fra 1607, og denne igen af Laurids Friis' Bestalling af 1598. Muligt er den foregivne »Højøvrighedsmyndighed« opstaaet ved, at Tolderne paa Skagen og Fyropsynsmændene undertiden ogsaa var Byfogder; Gregers Bang, der var Tolder her 1582—84, synes saaledes ogsaa at have været Byfoged, idet han 8 April 1592 stævnes for et resterende Byfoged-

¹⁾ a. St.

²⁾ Skagens Tingbog 1630, fol. 117 b, 139 o. fl. St.

regnskab¹⁾. Iver Thomsen, der var Byfoged 1610, men ikke Tolder, havde Opsynet med Fyret, hvilket ellers plejede at være Tolderens Bestilling, og endelig havde Søren Rasmussen, der 1607—1624 var Tolder paa Skagen, tidligere været Slotsskriver paa Aalborghus, saa man kunde tænke sig, at Lænsmanden havde overdraget ham et Tilsyn paa egen Haand med Forholdene i denne fjerne Egn. Willum Worm er den sidste Tolder, der gjorde Fordring paa denne Myndighed, som i hvert Fald hans Formand, Søren Rasmussen, ogsaa havde udøvet, og da Skagens Byfoged, Anders Lauridsen, 14 Novbr 1631²⁾ tilspurgte den daværende Tolder Iver Nielsen Ferslev, om han vilde tilholde sig Kongesager eller Bøder der i Byen at oppebære og eventuelt med hvilken Beføjelse, svarede Ferslev nej, han vilde kun tilholde sig, hvad der vedkom Kongens Strand (j: Fisketold, Sandtold, Vrag og Told af ind- og udskibede Varer).

Under de kejserlige Troppers Besættelse var Skagens Byting ligesom Tingene andre Steder i de besatte Egne, suspenderet; men i Foraaret 1628 forefaldt der en Elskovstragedie, som medførte, at en varmlodig Elsker i Ledfog med sit Hjertes Udkaarede, Raadmand Anders Nielsens Søster, dræbte hendes retsmæssige Trolovede ved et Øksehug, og den kejserlige Befalingsmand i Vendsyssel, antagelig Oberstløjtnant Melchior v. Hatzfeldt, hvis efterladte Optegnelser oplyser saa meget om Tilstanden i Vendsyssel i hin Tid³⁾, gav da Tilladelse til, at Bytinget paany maatte afholdes for at Drabssagen kunde blive forfulgt efter Landets Lov.

Imidlertid havde Willum Worm ladet Pigen arrestere og havde ladet hendes Elsker lægge i Bolt og Jern i Huset, hvor han opholdt sig under sit midlertidige Ophold i Skagen, men Byens rette Øvrighed, Magistraten og Byfogden, mente, at en saa farlig Person burde sættes i Fængsel, og de foranstaltede ham saa indsat i Byens Arrestkælder paa Raadhuset⁴⁾. Willum Worm ansaa dette for et groft Overgreb paa hans Myndighedsomraade og blev meget fornærmet, hvilket tydeligt fremgaar af nedenstaaende Ud- drag af Skagens Tingbog ^{17/3} 1628.

»Lader Borgermester og Raad, saa og Anders Lauridsen Byfoged, tilbyde nu som tilforn Willum Worm, Tolderen her i Skagen, Søren Pederson, som nu staar her for Retten, hvilken er anholden paa en Ret udi Byens Fængsel for en Manddrab, som paa en af vores gode Skatborgere gjort er, efter Syn og andre Tingsvidners Indhold, og derhos er begærendes, han maatte forvares,

¹⁾ Kancelliets Brb.

²⁾ Skagens Tingbog.

³⁾ I Krebs: Aus dem Leben Melchiors von Hatzfeldt, Breslau 1910.

⁴⁾ Skagens Tingbog 3, 10, 17, 24, 31 Marts og 21 April 1628.

saa vidt Retten tilholder og Loven derom haver haft sin Gænge. Datum Skagen d. 17. Marti 1628.

Dertil svarede forskrevne Willum Worm og benægtede, at han ikke var forskrevne Søren Pedersøn tilbuden, siden han kom udi Fængsel og Jern, førend nu i Dag, og derhos fremlagde han en skriftlig Seddel lydende: »Eftersom Borgemester med nogle af Raadmændene med Byfogden haver ladet fængsligen anholde udi deres Gemme og Forvaring Søren Pedersøn, barnefødt udi Kallingborg, for en Drabssag, han skal være mistænkt for, og de sig tilfordristet haver og ladet føre hannem ud af hans Lossement, som han første Gang var anholden og udi Bolt og Jern forvaret, og siden udi deres Bys Fængsel paa deres Raadhus, aldeles mig ubevidst og imod min Vilje og Minde, hvilket jeg formener at være imod den Magt og Myndighed, som fremfarne Toldere og kgl. Majestæts Embedsmænd af Arilds Tid her udi Skagen paa kgl. Majestæts Vegne haft haver at lade straffe og fængsligen anholde dennem, som sig imod Hans Majestæt og Retten forbrudt havde, være sig paa Penningsstraf, heller om de deres Liv forbrudt havde, og siden paa Hans Majestæts Vegne hænde Dom paa dennem efter deres Gerning, hvilken Myndighed og Magt, kgl. Majestæt haver mig uværdeligen saa vel tilbetroet, som min Formand efter Hans Majestæts Bestallingsbrevs Lydelse, hvilket Hans fyrstelige Naade, Hertug Frands Albrecht af Sachsen, nu regerendes her paa kejserlige Majestæts Vegne, mig naadigst konfirmeret og stadfæstet haver, og ydermere indeholder, at jeg udi min Bestilling aldeles skal forholde, eftersom jeg udi kgl. Majestæts Tid gjort haver, og formener slig deres Dristighed er ikke gjort mig alene til Fortræd og Forkleining, idet de udi saa Maade trodseligen, som jeg formener, udi min Bestilling og Embede ere indfaldne, men ogsaa at være imod kejserlige Majestæts saavel som kgl. Majestæts Højhed, som sig alene forbeholdt havde saadanne Magt og Jus udi alle Criminalsager, og deres Ombudsmand paa deres Vegne at eksekvere, og muligt udi saa Maade de med Tiden vilde henvende den Højhed og kongelig Jus fra kejserlig eller kongelig Majestæt og til dennem selv. Og efterdi at denne Fange haver tjent mig paa en Aarstid tilforn og haver nu været Aar og Dag af min Tjeneste, mente de mig at være vildig udi denne Sag og begærede Forpligt af mig, om jeg samme Fange skulde være tilbetroet, ligesom jeg ikke skulde agte og anse kejserlig eller kongelig Majestæts Ret og min Embedes Bestilling, som mig højlig Magt være paaliggendes. Efter slig Lejlighed ved jeg mig nu denne Fange ikke at kunne antage eller spise, men formener dennem, som hannem fængsligen haver ladet anholde og haver hannem endnu i deres Gemme og Forvaring, og formener at være imod mit Kald og Bestilling, som mig naadigst er tilbetroet, at de bør ogsaa at spise og underholde hannem, indtil saa længe vores Højvrighed ville gøre andre Forordninger og vil det Gud og Tiden befalet have.

Datum Skagen den 17 Marts 1628 Willum Worm.«

Den bedrøvelige Sag synes at være endt med, at Drabsmanden, der blev dømt fra Livet, er blevet »rettet«, skønt Willum Worm ikke vilde gøre nogen Bekostning herpaa paa Højvrigheds Vegne, efter at Sagen var gledet ham af Hænde; men derimod lykkedes det den fængslede Kvinde at rømme bort, formentlig ved sine formaaende Slægtninges Hjælp, og 24 Okt 1631 blev hendes efterladte Midler tildømt Kongen og hun »at fare som andre fredløse Folk«. Hendes nævnte Broder blev senere Borgmester i Skagen.

Vi hører saa ikke mere til Worm før 25 Juli 1629, da der holdtes Registrering i hans Dødsbo paa Skagen, og han er vel altsaa død kort før denne Tid.

Han efterlod sig Enke, *Bodil Lauridsdatter*, der vedblev at bo i Skagen indtil Slutningen af 1630, men hvis senere Skæbne er ubekendt. Endvidere efterlod han sig muligvis et *Barn*, thi i en senere Registrering (28 Septbr 1630) omtales, at en gammel Ulveskindskjortel er forbrugt til Barnet, men det kunde jo ogsaa være Bodils Barn med en anden Mand.

Da Worm havde drevet saa udstrakt Forretning, kunde der ikke afholdes Skifte, før hans Arvinger og Kreditorer var indkaldte med Aars Varsel, og det skete ved Landtingsstævning af 14 Aug 1629, men da Kreditorerne det følgende Aar mødte frem, viste det sig, at der ikke blev Dækning til dem i Boet og intet til Worms Arvinger.

Forinden vi naar frem til Omtale af Boet og dets Deling maa imidlertid nævnes, at Worms Enke 14 Septbr 1629 blev stævnet af Lænsmanden paa Aalborghus, *Otto Marsvin*, for sin Mands Gæld, ca. 550 Daler, hvilke hun erklærede at ville betale, naar Gældsbrevet fremlagdes¹⁾.

Endvidere nedlagdes der 19 April 1630 Forbud mod, at hun afhændede noget af Boets Gods, saa længe Raadmand og Kirkeværge *Svend Madsen* ikke havde faaet sit Tilgodehavende, i hvilken Henseende oplyses, at *Willum Worm* paa Kirkens Vegne havde modtaget Betaling for en københavnsk *Karls Lejersted*²⁾.

I Eftersommeren 1630 kom Worms Svigersøn *Christoffer Pedersen Bagge* (eller *Riber*), Borger i Aarhus, til Skagen for at varetage sine Interesser i Boet, og han blev 13 Septbr.³⁾ sammen med Worms Enke stævnet af Raadmand *Nils Pedersen*, som ønskede Udlæg i Boet for 7½ Slettedaler, som Worm skyldte ham paa Kongens Vegne som By- og Raadstueskriver, idet hans Lønning var beregnet blandt Toldembedets Udgifter. Endvidere stævnedes de af Raadmand *Laurids Brun* og *Poul Skræder* for andre Fordringer. Samme Dag tog *Christoffer Bagge* Tingsvidne om, at han havde ladet stævne Lænsmanden paa Aalborghus *Jens Juel* paa Kongens Vegne for Dom til Skagens Byting, som han agtede at forhverve. *Christoffer Bagge* fremlagde dernæst Landtingsstævningen af 14 Aug 1629 med Indkaldelse af Worms Arvinger og inden- og udenlandske Kreditorer samt endvidere et beseglet Brev, udstedt af *Willum Worm* i Aarhus 26 Febr 1619, i hvilket

¹⁾ Skagens Tgb.

²⁾ Tgb. Tolderne her udøvede ogsaa Lænsmandsmyndighed med Hensyn til Kirken.

³⁾ Tgb.

Worm gjorde vitterligt, at da han af Falk Lykke til Skovgaard, kgl Befalingsmand paa Kristianopel, havde købt 80 Staldøksne, som var staldede paa Skovgaard og Stensmark, og skulde give 21 Rdl for Parret, hver Daler regnet til 5 Mark lybsk, eller ialt 840 Rdlr, forpligtede han sig og Arvinger til at betale Falk Lykke Beløbet med Halvdelen til førstkommende Pinsedag og Halvdelen til Mouridsdag (6 Septbr) næstefter, og for at Falk Lykke kunde være yderligere forsikret for sin Betaling, havde han formaaet sin kære Svoger (o: Svigersøn) Christoffer Pedersen til at være Kautionist. Da Willum Worm imidlertid ikke betalte Pengene, havde Christoffer Bagge maattet indfri Brevet 2 Marts 1622 i Viborg.

Endvidere fremlagde Chrf. Bagge et Brev, dat. Aarhus 29 Juni 1620, i hvilket Jomfru Birgitte Bille erkendte, at hun paa Falk Lykkes Vegne gav Christoffer Pedersen Riber (o: Bagge) Tilstaaelse for, at han havde godtgjort hende al den Udgift, Falk Lykke til denne Tid havde haft vedrørende sin Fordring paa Willum Worm og Christoffer Pedersen.

Christoffer Bagge forlangte nu Udlæg i Willum Worms uskiftede Bo for sin Fordring, der beregnet til 27 Septbr 1630 var løbet op til 1732 Slettedaler, og da ingen af Arvingerne mødte til Gensvar, afsagde Retten den Kendelse, at Christoffer burde have sine Penge inden 15 Dage eller have Udlæg i Boet, saalænge hans Bevisligheder ikke var afkræftede.

Yderligere fremlagde Christoffer Bagge et Brev, dat. Kolding 12 Marts 1618, i hvilket han erkendte paa egne og Willum Worms Vegne at være skyldig til kongelig Tolder og Borgmester i Kolding Anker Mogensen 500 uforfalskede, gode Rigsdaler in specie for Told af Staldøksne, som Christoffer havde ladet uddrive gennem Kolding, nemlig Chrf. Bagge 186 Øksne for egen Regning og 314 Øksne for sin Svigerfaders. Tolden var 1 Speciedaler pr Styk, og Christoffer forpligtede sig til at betale Beløbet i Kolding inden 1 Maj 1618, ligesom han forpligtede sig og Willum Worm til ikke at betale nogen Kreditor — Adel eller andre — før Tolderen havde faaet sit Tilgodehavende, og da det var forbudt at uddrive Øksne af Landet, inden Tolden var betalt, forpligtede han sig endvidere til at erstatte Anker Mogensen al den Skade og Fortræd, han muligt maatte komme i ved at tillade Udførslen, og endelig forpligtede han sig til at erlægge dobbelt Told, om Pengene ikke blev betalt i rette Tid.

Denne Forpligt, der giver et lille Indblik i de Forhold, hvorunder Øksenhandelen da dreves, efterkom Christoffer Bagge og Willum Worm ikke; Brevet blev først indfriet 26 Juni 1618, og Christoffer Bagge maatte ogsaa betale for Willum Worm. Hans Tilgodehavende hos Svigerfaderen for denne Post var 27 Septbr

1630 løbet op til 931 Slettedaler, for hvilke han fik Dom paa samme Maade, som for den tidligere omtalte Fordring, og begge Domme stadfæstedes paa Skagens Byting 20 Septbr 1630, ved hvilken Lejlighed der heller ikke mødte nogen af Willum Worms Arvinger for at protestere.

27 Septbr s. A. gav Christoffer Bagge atter Møde paa Tinget og forespurgte Borgmester Nils Pedersen Thybo og Byfoged Anders Lauridsen, om der endnu ikke havde været nogen af Worms Arvinger paa Skagen for at gøre Jævning med Hensyn til Boet, men han fik til Svar, at der kun havde været Dr. Oluf Worms Fuldmægtig, som paa Willum Worms Børns Vegne havde ladet Boet registrere. Saa rettede Oluf Bagge Forespørgsel, om der i Dag var nogen af Worms Arvinger nærværende for at foretage Jævning i Boet, thi i saa Fald tilbød han sig i Dag, og han, der havde vedgaaet Arv og Gæld, tilbød at lade den Medgift, de mente, han havde faaet med sin Hustru, salig Lene Worm, gaa ind i Willum Worms Fællesbo, saa Arvingerne hver kunde erholde sin Kvotadel deraf. Skiftet efter Worm var fastsat til at skulle holdes i Skagen 27 Septbr og i Aarhus 15 Oktober 1630.

Yderligere spurgte Chrf. Bagge, om der var nogen af Worms Arvinger tilstede, som vilde vedgaa Arv og Gæld, eller om der var nogen af dem, som vilde kræve Gæld efter Worm, men der mødte ingen til Gensvar, og der var heller ingen, der svarede paa Spørgsmaalet, om nogen af Arvingerne vidste, at han havde faaet det allerringeste af Boet, som burde afkortes i hans Fordring paa Boet, samt paa hans Spørgsmaal, om nogen af Arvingerne vilde indtræde i hans Sted og overtage Boet, da vilde han kvittere det halve af sin Fordring og frasige sig Arv og Gæld.

De to forhen erhvervede »uendelige« Domme, som ikke senere var blevne paaankede, blev nu endeligt stadfæstede, og Christoffer Bagge fik derefter Udlæg i Willum Worms og Bodil Laursdatters Gods og Løsøre, hvor det maatte findes; Vurderingen af Boet paa Skagen fandt Sted 28 Septbr, og Udlægsforretningen afholdtes paafølgende 4 Oktober.

Ved Vurderingen blev Boet sammenholdt med den første Registrering af 25 Juli 1629, og da Vurderingsforretningen giver et lille Billede af Worms og Hustrus Kaar, skal her anføres et Uddrag. Af Løsøret skal nævnes: 1 Sølvkande med 5 Pæle (3: Knopper) i og Willum Worms og hans forrige Hustrus Navne samt Aarstallet 1613 (vel fra deres 25 Aars Bryllupsdag), Vægt 64 Lod; en lille Sølvkande, ogsaa med deres Navne, 15 Lod; 5 Sølvkeer, 1 Sølvkousning (3: Skaal) 44 Lod; 1 Sølvkande, 143½ Lod; 1 Sølvkande, 32 Lod, 3 store Tinkander, 10 store Tinfade, 10 Mallingsfade, 10 smaa Fade, 35 Tallerkener, 5 Pibekander samt 2 smaa, 29 Tin-

brikker, 3 smaa Tinfade, 4 Tin Bordkranse, 5 Messing Bordkranse, en lille Messingkroner med 5 Piber, 5½ Par Lysstager, 6 store og smaa Messingkedler; 2 Sengepotter, var forstødt; en Del Kobbertøj og Køkkenredskaber, 22 Dynner foruden Puder, Tæpper, Hynder m. m., 1 Sejerværk til 12 Daler, 1 Jernkakkelovn 10 Daler, 2 beslaaede Vogne 12 Daler, 1 Ligkiste og mange andre Kister; idet Hele et Indbo, der vidnede om fordums Velstand.

Af andet Løsøre kan nævnes Skagens Vejrmølle, takseret til 25 Daler, og 1 Bod i Højen, takseret til 10 Daler. Willum Worms Gangklæder bestod af 2 Par Trepis Bukser, 1 Par Ærmer af Atlask, 1 Brystdug (Vest), 1 Lue med Sabel ved, 1 lille brun Lue med Snorer, 1 blaa Taftes »Feldtein«, 1 Par bundne Hoser, 1 Kappe, 1 Atlask-Trøje, 1 »Siekle« Kjortel med 12 Par Sølvhægter, 1 foret Livstykke og 4 Særke. Blandt Løsøret nævnes endvidere 2 Bibler à 10 Daler og andre Bøger for 3 Daler. Toldergaardens Besætning bestod af: 4 Køer — 24 Daler, 2 Kalve — 2½ Daler, 10 Faar — 6 Daler og 3 Svin — 4 Daler.

Af nogenlunde sikre Fordringer fandtes følgende: Et Indførselsbrev paa noget Hanherredsgods, som havde tilhørt salig Otto Banner — 300 Rdl in specie; velb. Claus Kaas 20 Rdlr og 1 Tønde Rug; Herman Madsen, Foged paa Baggessvogn, 6 Daler; Rasmus Pedersen Thestrup¹⁾ Pantebrev paa en Gaard og Vaaning med Løsøre i Aarhus, som Hr. Jens boede i, og paa hvilket Brev endnu resterede 100 Kurantdaler med Renter; Hans Justesen, Borger i Aarhus, skyldte for Klæde til 2 Kaaber à 4 Daler pr. Alen samt for en Lysekroner med 12 Arme; Niels Hansen, Foged paa Asdal, skyldte 11 Daler for Fisk, Lænsmanden Otto Marsvins Fuldmægtig Hartvig Andersen, Skriver paa Aalborg Slot, skyldte 14 Daler for Fisk til Slottets Behov, Christen Nielsen i Skagen skyldte 4 Daler og Jens Sørensen paa »Thoun« (Tuen?) 3 Mk 6 Skill.

Dernæst var der i Boet en stor Del usikre Fordringer, der endnu bedre end ovenstaaende viser, hvor udstrakte Willum Worms Forbindelser har været; der anføres: En Tvist om en Have i Aarhus, som Hans Justesen havde købt af Worm; en Haandskrift af Mikkel Sørensen, født i Saxild i Hads Herred, paa 200 Sletdaler, hvorpaa var betalt 32½ Daler; Jens Thomsen i Boeslumgaard 10 Daler; Mogens Clemmensen i Arnborg ca 16 Daler; velb Laurids Navl og hans Frues Gældsbreve og Regnskaber; Jens Lassen i Hesselballe 4½ Mk; Hr. Søren (? Nielsen, død 1567) i Selde ca 15½ Daler; Mads Pedersen i Aarhus ca 7½ Daler; Peder Baggesen i

¹⁾ Familien Thestrups Stamfader.

Vagskov 120 Rdl; Jelle Johansen af Randers 4 Daler; Hans Mogensen, Hører i Viborg Skole, en Haandskrift; Margrete Frises til »Barn« en Haandskrift 14 Dlr 1 Mk, Hr Søren Olufsen i Ørsted 11 Daler; Just Andersen i Bøstrup ca 3 Dlr, Christen Kierd $4\frac{1}{2}$ Daler; et Bevis paa Erik »Belcki« i Sverige paa noget Gods, som Didrik Worm havde solgt; Albret Bøttemand til Nyenland ved Bremen 40 Rdl, Hr. Hieronymus (Ry Sogn?) i Øm, Regnskab paa nogen Gæld; Kirsten Olufsdatter i Horsens, hendes Seddel paa en Ahme Vin; Peder Skov i Randers Brev for Niels Lassen $12\frac{1}{2}$ Daler, Søren Madsen, Skriver paa Aalborg Slot, 1 Tønde saltet Torsk og 1 Td saltet Kuller til Slottets Behov; Otto Thomsen i Sæby $3\frac{1}{2}$ Mk, Peder Ormstrup ved Aarhus 4 Daler, Jakob Brun paa Samsø 1 Td Salt, Lars Nielsen Aasi Aalborg 6 Mk, Anders Olufsen i Skagen 4 ... Flynder, samt en lille Regnskabsbog paa ca 170 Daler, der skyldtes af forskellige Folk i Aarhusene.

28 Septbr. fik Byfogden i Skagen Udlæg i Boet for resterende kongelig Smaatold 60 Slettedaler, Otto Marsvin for 76 Daler, Byfogden for 7 Daler, Iver Nielsen Ferslev, kgl Tolder paa Skagen, for Toldergaardens Brøstfældighed 36 Daler samt 4 Daler til Øl og Fortæring til Synsmændene, Borgmester i Skagen Niels Pedersen Thybo for Skrivers¹⁾ i Worms Tid paa Kongens Vegne saavel som nu 10 Daler 2 Mk, Laurids Brun paa Kirkens Vegne $7\frac{1}{2}$ Daler, Vigel Thomsen for Børnepenge $3\frac{1}{2}$ Daler, Ane Olufsdatter og en Dreng, der havde tjent i Toldergaarden, 11 Mk, Indløsning af noget af Boets Gods, som var pantsat, 13 Daler 2 Mk. Jens Thomasen for 1 Td Øl, antagelig fortæret ved Boets Behandling, 4 Rdl, og endelig fik en Del Skagens Borgere udbetalt deres Part »efter deres Cota« af 62 Rdl.

Af Boet var siden første Registrering borttaget og forsvundet en hel Del, saaledes: Af det Gods, som var indskikket til Göteborg, 1 Sølvkande paa 64 Lod (se foran), som Worms Tjener, Jørgen Lauridsen, havde maattet pantsætte til sin Fornødenhed med Kost og Tæring i Fjendernes Tid, og som senere var blevet solgt, hvorfor han havde gjort Regnskab²⁾.

Endvidere havde Worms Enke solgt 3 Sølvskeer til sin Fortæring saavel som en lille Boiert (o: Fartøj) for 50 Slettedaler, og der var fortæret en Stud. Dels bortebleven og dels henstjaalet — eftersom hun to Gange havde flyttet omkring med Bohavet — var 1 Messing Bordkrans, 1 Messingkedel, 1 Dyne, 3 Par brugte

¹⁾ Var Byskriver.

²⁾ Den kan altsaa ikke have været tilstede i Boet ved første Registrering, han maa da antages at have været i Göteborg.

Lagener m. v., 2 Spyd laant af Byen, 1 laant Trævogn, 1 laant Sadel, 1 gammel Ulveskindskjortel forbrugt til Baret, 2 Særke, 1 lille Tyr død, 1 Kalv givet for 2 at føde, 2 brune Gilding, hvoraf den ene blev givet til Husleje og den anden solgt for 2 Læs Hø, »for de blev skabede«; endvidere var 13 Svin døde om Vinteren, og til Husbehov var brugt 4 Tdr Malt, 2 Tdr Mel og 8 Skp Humle.

Christoffer Bagge fik derefter hele det øvrige Bo udlagt for sit Tilgodehavende, og samme Dag bortskødede han et Stykke Smediehus i Skagen samt 1 Hus i Højen, og derefter solgte han 4 Okt 1630 Skagens Vejrmølle, som stod sydvest for Toldergaarden, og som Worm havde købt af den forrige Tolders Enke, til Skagens Byfoged Anders Lauridsen.

Den følgende Retsdag (11 Okt.) tog Willum Worms Enke Bodil Laursdatter Skudsmaal af Skagens Præst og Øvrighed angaaende, hvorledes hun havde forholdt sig der i Byen, og derefter er hun antagelig rejst bort, thi hermed slutter Wormfamiliens Historie i Skagen.

Af Willum Worms og Inger Olufsdatters Børn kender jeg kun den berømte Professor, Dr. Ole Worm, født 13 Maj 1588, død 31 Aug 1664¹⁾, samt Lene Worm, f. 15., død o 1630 (Skifte i Aarhus 3 Febr 1630)²⁾, gift Aarhus 22 Aug 1613 med Christoffer Pedersen Bagge fra Ribe, Søn af Købmand og Raadmand Peder Baggesen³⁾. Christoffer Bagge, hvis Trolovelse med Lene Worm stod 11 Decbr 1612, studerede 1611 i Giessen sammen med sin Slægtning Frederik Andersen Klyn, men blev efter sit Ægteskab Købmand i Aarhus. I Følge Hege-lunds Almanakoptegnelser forlod han Ribe 19 Aug 1613 med en Brudeskare paa 12 Vogne, og 3 Dage senere stod altsaa hans Bryllup i Aarhus. Med Lene Worm havde han 4 Børn, nemlig: 1) Dorte, 2) Peder, 3) Vilhelm, 4) Bagge, der overlevede Moderen, og som fik 750 Slettedaler til Deling efter hende⁴⁾.

1) Se Biogr. Lexikon.

2) Aarhus Overformynderiprotokol.

3) Se J. Kinch: Fam. Trelund og Baggesen. Jydske Saml. VIII 67.

4) Aarhus Overformynderipr.; Skifteprotokoller haves ikke fra hin Tid.